

Az Ige tükrében.

Lévi öröksége.

IV. Móz. 18 : 20.

A nagy osztály folyik a világon s folyni fog, míg ember lesz a földön. Mindenki harcol és vergődik a maga örökségéért, igényeket emel, pereket indít, nyer és vesz, sebeket oszt és sebeket kap, a világ harca pedig folyik tovább és tovább, nemzedékről-nemzedékre, a föld birtokaért. Kifosztottak és megraboltak jajonganak egyikfelől, míg a másik oldalon a duskálkodók megint összevesztek a nyereségen. Százak és ezrek maradnak el és tiportatnak el a harcban, akiknek a jajkiáltása felhat az egekig, keserű szavai ostromoják a birtoklók várait anélkül, hogy azok meghallanák őket. Minden fegyver, minden eszköz csatasorba áll, hogy elősegítse azokat, akik használni tudják és élni tudnak az alkalmakkal.

Igy osztja az örökséget a világ. Am azok, akik Isten népének kicsiny nyájához tartoznak, más üzenetet kaptak. „Osztályrészed nem lesz néked ő közöttök: Én vagyok a te osztályrészed és a te örökséged”.

Nehéz dolog ebben a tülekedő és anyagiás világban belenyugodni abba, hogy ahol mindenki nyerni tud és nyerni akar, ahonnan mindenki vesz és mindenki igényt emel, Isten gyermekei, de különösen azok, akik az Ő Igéjének őrizetére hivatnak nem nyerni, hanem veszteni, nem igényeket emelni, hanem állandóan csak adni és tékozolni vannak hivatva. Még a maguk szegénységéből is adni annak aki belefáradt és sikertelen maradt a világ harcában, ha az szegényen és kifosztottan jön, keresni az egyetlen nyereséget. Még a magunk fáradt és zaklatott lelkéből is vigasztalást szólni annak, aki mindenütt járt már az élet nagy országutjain és hozzánk csak akkor jön, mikor lerongyosodott és leszegényedett, de eszébe se jutottunk akkor, mikor jól ment a dolga.

De ez a mi örökségünk. Az Úr és az Ő tüzes áldozatai, az Ő Igéje és az Ő vigasztalása s nekünk ezt az örökséget úgy kell tartani és őrizni, hogy ahoz ne egy élet összeomlott romjain, hanem teljében és erejében jussunk s ne csak magunknak legyen elég, hanem adni tudjunk belőle bőségesen másoknak is.

Az Úr, aki kiosztotta az örökséget az emberek fiai között,

jól tudta, miért hagy azoknak, akikre az Ő Igéje bízva van ezen a földön, olyan örökséget, melyet ez a világ nem tud megbecsülni és nem is keres. Tudja, hogy ez az örökség olyan szívekre kell, hogy legyen bízva, akik ápolni és megtartani képesek. Akiknek nem felesleges, nem valami elhanyagolható ódon kincs, melyhez akkor nyulnak, mikor már minden más elveszett és csak ebben van reménységük, hanem akiknek ez táplálék, erő és élet. A lelkipásztorra azért van bízva Isten öröksége, azért van ez az egy az ő kincséül téve, hogy ne sajnálja készen tartani mindig, éljen vele és kínálja mindennek akkor is, mikor a világ kincsei már értéküket veszítették és tönkrementek. Azért ítélte e világ szerint szegénységre az Ő szolgálait, hogy az elszegényedett világnak megmutathassák az igazi gazdagságot, azért nem látta el olyan talentumokkal, melyeket a világ nagyra becsül, hogy mikor ezek tehetetlenekké lettek, az egyetlen talentum, az Ő kiválasztásának dicsősége ragyogjon előttük.

Testvérem, aki egyedül, szegényen, elhagyatva, a világtól megvetve, nélkülözve élsz, érted-e, hogy neked Isten leggazdagabb öröksége jutott és felcserélnéd-e ezt a te örökségedet bármivel e világon? Azt, hogy naponta hirdetheted az Ő dicsőségét szavakkal és tettekkel, hogy előtted apáid és nagyapáid örökösei voltak ennek a dicsőséges kincsnek és hogy reád az Illés palástja szállott nem a magad akaratából, hanem Isten örök végzéséből?

Mert ennek a szegény, nyomoruságtól űzött, hamis kincsek után futó emberiségnek, a te testvéreidnek, akár a hatalom és boldogság polcain, akár a nélkülözés és bűn fertőjében az az egyetlen menedéke, hogy van valaki és vannak, akik őrzik ezt az egyetlen örökséget s ha megjönnek és közeledni akarnak az atyai hajlék felé, még ezt megragadhatják és evvel felruházva mehetnek át oda, ahol nem számít semmi öröksége a világnak, csak egyesegyedül ez. Áldott, drága örökség: az Úr, ami egyetlen örökségünk! Áldott, aki minket erre felvett és ennek hirdetését reánk bízta! Hajtsd le a fejed e kegyelem súlya alatt!

I. L.

Élet és munka.

O Deus ego amo te.

I. Ján. 4:19.

O Deus ego amo te	Cur igitur non amem te,
Nec amo te ut salves me,	O Jesu amantissime,
Aut quia non amantes te	Non ut in caelo salves me,
Aeterno punis igne.	Non ut in caelo salves me,
Tu, tu, mi Jesu, totum me	Aut ne aeternum damnes me
Amplexus es in cruce:	Nec praemii ullius spe,
Tulisti clavos, lanceam,	Sed sicut tu amasti me,
Multamque ignominiam,	Sed sicut tu amasti me?
Innumeros dolores,	Sic amo et amabo te,
Sudores et angores,	Solum quia rex meus es
Et mortem, et haec propter me,	Et solum quia Deus es,
Ac pro me peccatore.	Et solum quia Deus es. Amen.

Xavier Ferenc himnusza a 16. századból.

Egy igehallgató megjegyzéseiből.

Jó pap csak a fanatikus lehet, aki rajong Jézusért, s minden percében Őt keresi.

Csak annak a beszédnek van igazi eredménye, amely a lelkünkben szakad ki.

Ha meg akarod nyerni hallgatódat, akkor mindig helyezkedj bele az ő gondolkozásmódjukba, indulj ki az ő önző, kicsinyes életükből, azután, mikor érdeklődésük a Tied, elviheted észrevétlen a Te szebb világodba, az önzetlenség, a szeretet hazájába.

Beszédeidben keresd az óriási ellentéteket, minél messzebből indulsz el témád megvilágítására, annál biztosabb érdeklődésre számíthatsz.

Nem elég az érdeklődést fölkelteni, végig fokozni és megtartani kell.

Minden beszéded rövid és frappáns legyen, hogy hallgatóid lelkéből a végén szakadjon ki a sóhaj: „beh kár, hogy vége van . . .”

Ugy beszélj, mintha magadnak beszélnél, s magadat akarnád újból megnyerni Jézus számára.

A Szentlélekről.*

— PüNKÖSTI szemlélődés. —

Irta : K. Barth.

A mérvadó dokumentum (az Apostolok cselekedetei 2: 1—13) szerint nyilvánvalóan két vonás különbözteti meg a püNKÖSTI Lelket, a *Szentlelket* attól, amit szellemnek szoktunk nevezni.

Először is az, hogy a Szentlélek azokkal az emberekkel, akik általa „teljesek lettek“, valami egészen rendkívüli módon, annyira uralkodóilag, annyira királyilag bánt, hogy annak a leírására a bibliai író nem tartotta elegendőnek, hogy ezt a bánásmódot egy emberi despota uralmával mérje össze. Ellenben azt mondja, hogy a kiválasztottakra a Szentlélek úgy hullott alá, mint a vihar és mint a tűz. Aláviharzott mindnyájukra, anélkül, hogy különbséget tett volna közöttük intellektus, morál, előkészület, közremunkálás, vagy alkalmaság tekintetében. Mindezekre nem volt tekintettel. (Péter, aki az Urat megtagadta, ezek után, mint szószóló lépett fel!) A Szentlélek ebben a jelenetben az egyedüli szubjektum, sőt azokban is, amelyekhez a Szentlélek részeseinek további tettei fűződtek. Az igazi részeselek, a szent apostolok és a tanítványok a szemlélői azoknak az eseményeknek, amik történtek s amiket nekik maguknak is tenniök kellett, mialatt az izgatott megdöbbenések, megzavarodások és kérdezősködések stb. a legközelebbi nem-részeselek számára is fenntartottak. Mi mit szöLjünk ezekhez az eseményekhez? Először is nyilvánvaló, hogy szertelen és izléstelen tulzás, sőt a tényállás meghamisítása lenne, ha a „Lélekről“, amelyről ilyen értesüléseink vannak, azt gondolnók, hogy benne az igazi részesei egy nép közös vérenek erejét és hangját, vagy a humanitás kulturképző hatalmát, vagy egyes kiemelkedő egyéniségek erkölcsi, művészi vagy vallásos Génuszát, vagy „a jót“, mint az ember sokat-emelegetett jobbik részét, vagy végül az egyházi, vagy keresz-

* A lapunkban többször ismertett új dialektikai theol. irány egyik legkiválóbb vezéralakja tollából közöljük ezt az elmékedést, hogy az irány alapelveinek gyakorlati építő felhasználását bemutassuk. A beszédet nem átvétel és közvetlen felhasználás, hanem a benne rejlő mély építő elemeknek igehirdetésünkre gyakorolt megelevenítő hatása kedvéért közöljük. A fordítás nehézkességének magyarázatát mindenki megtalálhatja a gondolatok meglepő újszerűségében és mélységében. Szerk.

tyén életet gondolták volna kifejezve. Nevezhetjük mind-azt, ami ezekben kifejezést nyer, joggal „szellem“-nek. De hogy az ezekben kifejezett szellemiségek az emberek felett annyira urrá és pedig kizárólagos urrá tudnának lenni, amint az a „Szentlélekről“ mondatik, eze (sajnos!) egyszerűen nem igaz. Sőt! minden józanul gondolkozónak el kell ismernie, hogy ezek a szellemiségek (ha bizonyára egy magasabb rendhez is tartoznak) mégis nem az emberek felett, hanem az emberek mellett állanak és hogy végül az ember épenúgy úr azok felett, mint ezek az ember felett. Semmiféle ilyen szellemiség, semmiféle jelenetben, amelyben fellép, már csak azért sem az egyedüli alanya annak, mert más hozzá hasonlók állanak mellette, sőt mindig vele szemben. És mivel mi a „Szentlélek“ említésénél és különösen Pünkösztör (nem épen a keresztyén egyházak magatartásának és tanainak a hozzájárulása nélkül) nagyon hajlamosak vagyunk ezekre a szellemiségekre gondolni, ezért tetszik olyan nehezen érthetőnek, sőt érthetetlennek az, amit a Pünkösztörténete és amit a Biblia a Szentlélekről mond és ezért olyan nehezen érthető, sőt érthetetlen a Pünköszt *ünnepe*. A szentek királyi palástja szertelenül, sőt nevetségesen bő azokra a vállakra, amelyeket abba felöltözve látunk. Illuziókat szimatolunk és kiábrándulásoktól felünk. Es valóban sokkal jobb, ha nem ünnepejük a Szentleket, mintha helyette a másolatát ünnepejük, jobb, ha az Apostolok Cselekedeteiben lévő idegen jelenetek felett hifetlenül a fejünket csóváljuk, mintha hamisan értve, vagy épen „átélve“ azt véljük, hogy hiszünk bennük.

A második az, hogy a Szentlélek a Biblia szerint a *nyelvnek*, a mindenkire intezett, a mindenkire eljutó és a mindenkire nézve megérthető Igénk a *Lelke*. Ama pünkösztör emberek nevezetes foglyulejtésének értelme az volt és a Szentlélek által való „megteljesedésük“ abban mutatkozott, hogy „kezdének szólni más nyelveken“, hogy olyan szavak kezdének ajkaikra jöni, amelyeket „párthusok és médek és elamiták“ amint ott neveztetnek, minden továbbiak nélkül, úgy hallottak és úgy értettek, mintha az ők saját nyelvükön beszéltek volna. Eszerint az előadás szerint tehát a Szentlélek azok számára, akik vele „megteljesedtek“, megnyitotta az ők embertársaik füléhez vezető utat. A Szentlélek foglyai olyanokat mondanak amiket azok talán nem tudnak helyeselni, talán nem tudnak hinni sem, de mindenesetre kényszerítve vannak azokat hallani. A Logost, a közös Igét szólják, amelynek számára mindenkinek van orgánuma. A Szentlélek gyűjti az embereket és népeket: az egyetlenegy körül, ami körül egyedül csak gyülekezni lehet. Megalapítja az *egyházat*, a kibeszélt és meghallott *Ige* közösségét, az *Igazság* közösségét. Nem szabad az „egyház“ helyett a „történetet“, az „Ige“ helyett az „életet“, az „igazság“ helyett a „valóságot“ állítani be. Különben az ember ismét csak a

szellemiségek birodalmába jut, amelyek nem azonosíthatók a Szentlélekkel. Ezek a szellemiségek szintén adnak szavakat (és pedig mennyit!) az emberek ajkára, aminthogy az is bizonyos, hogy mint urak lépnek fel, de ezek közül egyetlenegy se Logos, azaz közös, minden egyes által beszélt Ige nyelve.

Lehet történetet alapítani, vagy bármely valóságba vágó közösséget azok által, de minden ilyen közösség már eleve abba a hibába szenved, hogy nem több, mint az időbe zárt élet viszonzója, amelynek mint olyannak ismét csak el kell halnia. Nem sok fordul meg azokon. Nem sokat érnek el. Nem nagyon sokak számára érhetőek. Vajjon végül is nem azt kellene mondanunk: senkire nézve sem érhetőek? Vajjon végül is nem minden nyelv ezen az egyen kívül *érthetetlen* és érthetetlen is *lesz*? Amennyiben a keresztyén egyházakban is nagyon gyakran nem a Szentlélek, hanem a különféle szellemiségek viszik a szót, a fenti megállapítások az egyházak igehirdetésére nézve érvényesek. De nemcsak! De viszont legyen elég azt megállapítani, hogy még a legjobb, legtisztább szellemiségek sem gyűjtik sem az embereket, sem a népeket, ellenben széttépik és szétszórják. Ezért állunk mi oly tanácstalanul szembe a Pümköstittel és a Pümköst történetével, mivel az, amit mi léleknek tartunk, nem a Szentlélek nyelve. Ha pedig ezekről a szellemiségekről van szó, akkor a Pümköst története valóban nagyon *hihetetlen* és a Pümköst *ünnepének* értelme nagyon kérdéses. És ismét csak jobb ezt gondolni, mint a nyilvánvaló különbséget és ellenmondást nem látni meg. Jobb azért, mert így legalább nyitva marad annak a lehetősége, hogy ennek a szövegnek és annak a történetnek az igazi értelmét meglássuk.

Felmerülhet az a további kérdés, hogy hátha van a mi életünk körében valahol máshol valami (a szellemtől és a szellemiségektől eltekintve), a mi a *Szentlélek* ismertető jeleire emlékeztethetne? Erre a kérdésre a mérvadó dokumentumok alapján meg kell állapítanunk, hogy ha megakarjuk találni, amit keresünk, akkor — a homályos iránti búskomor előszeretettel nélkül, de mégis a minus oldalon lévő életünk *igazsága* előtt való félelem nélkül, — helyesebben mondva, azokhoz a *határokhoz*, azokhoz a realitásokhoz kell tartanunk magunkat, amelyekre ösztönszerűleg szivesebben nem szoktunk gondolni. Kényszerítve vagyunk pl. látni, gondolni, tudni, hogy mi az igazi gyógyíthatatlan szenvedés. Ezzel ugyan még nem ismerjük a Szentlelket, jóllehet van ennek valami sajátos hasonlósága azzal, hasonlóság abban, amint az embert elkerülhetetlenül uralkodóilag megfogja és fogva tartja, hasonlóság abban, amint az embereket minden szétválasztó körülményeken túl (egészen másképen, mint pl. az öröm) egymással szemben megértőkké teszi, közelebb, sőt egészen közel hozza. Tisztán

kell látnunk — hogy ugyanaz, de egészen más síkban — és el kelle ismernünk, annak a realitását, amit Kant az emberben radikális rossznak nevezett. A Biblia bűnnek nevezi azt, ami mélységes hűtlenség, amely minden emberi akarásnak és cselekvésnek tulajdona. A rosszat mi nem elszenvedjük, hanem akarjuk és tesszük. Az ember szabad, de a saját szabadságában a saját maga foglya. Hogy olyan hatalmasan ott van a rossz minden terv kezdetén és végén, minden emberi akarásban és véghezvitelben, ez az egyik, amiben különösmódon valami közös vonása is van a rossznak a Szentlélekkel és a másik ismét a szolidaritás, amelybe a rossz is összekapcsol minden embert: ha a jóban nehezen és a végén is egyáltalában nem értik meg egymást az emberek, a rosszban azonnal és alaposan megértik egymást, mihelyt az ember magamagát másokkal, mint *vétkes* érteti meg. És kényszerítve vagyunk — még egyszer ugyanazt a realitást egy új világításba nézni és — a *halálra* gondolni, nem azzal a beképzeléssel, mintha az az embernek a barátja lenne, hanem azzal a nagyon őszinte és nagyon valóságos rettegéssel, amellyel például a középkori ember számot adott magának a halálról. A halál nem a Szentlélek. De a közvetlen közelében vagyunk a viharzó, lángoló Szentléleknek, olyan szót ejtünk ki, amely annak szavához hasonlóan az embereket egy nagy egységbe gyűjti össze, ha ezt a szót ejtjük ki: halál. Ha a titokzatos Szentlélek helyébe a szenvedést, a *bűnt*, a *halált* tennők, az *ábrázolás* mindenestre aránytalanul találóbb volna, mintha a Szentlelket az ismert jó szellemiségekkel cserélnők fel. Olyanformán hat ez a három: a szenvedés, a rossz, a halál, amint a Pünköszt történetében a Szentlélek hatott.

Es most így kell folytatnunk és zárunk: Ez a hasonlóság nem esetleges. Az első „keresztyének”, tényleg látták egészen egyszerűen a szenvedést, a bűnt, a halált — *de* nem a saját életük körében, nem is annak a minus-oldalán, nem is, mint annak határát. Különben egészen megfoghatatlan volna, minden hasonlóság dacára, hogy *Szentléleknek*, az öröm, az igazság és az élet Lelkének merték volna nevezni, — különben megfoghatatlan mindenekfölött, hogy ez a Lélek „Isten nagyságos dolgainak” a hirdetésére üzte őket. Nem: az emberi fájdalomat, a bűnt és a halált többé éppen nem a saját életükben látták, hanem: az *ők saját* szenvedéseiket, a *saját* bűneiket, a *saját* halálukat önmagukkal szemben kivetítve, önmagukkal szembeesítve, objektíválva, (úgy, hogy csak most *látták* azokat a saját realitásukban, hát vajjon *mi* láttuk-e már azokat igazán?), de egy *másik* által viselve és elviselve, aki abban ember volt, mint *ők*, hogy mindez mint teher úgy volt rajta, mint egyetlen emberen sem és abban Isten, hogy *ezt* a soha nem hordozott terhet hordozni tudta és valóban hordozta. Ő az emberi lét valóságát soha meg nem tagadta. Ő szépítés nélkül és csökkentés

nélkül magára vette. Ő azt a maga egész sötétségében saját testében az Isten színe elé emelte. Ő a saját személyében a szenvedő, a vétkező, halandó embert Istennel kibékítette. Ő az örök váltság élő reménységével hagyta hátra az embert az időben. „Az Úr pedig a Lélek” — írta később Pál. „Az Úr” volt épen az a másik, akinek a megfeszítettetésétől és feltámadásától jutottak a Pümkösthöz azok, akik „teljesek” voltak Lélekkel. A hatalomnak és a nyelvnek, amelyek a Lélek tulajdonai és pedig minden más szellemiségek előtt való tulajdonai voltak, az Úr vala a litka és ő vala a litka annak az örömgazságnak, amely választottait az ő foglyaivá teszi és amelyet minden népnek meg kell tapasztalnia.

(„Zwischen den Zeiten”-ből.)

Fr. Flemming: Die treibenden Kräfte in der lutherischen Gottesdienstreform.

(Folytatás.)

Az istentisztelet reformjára való törekvések egy másik iránya Schleiermacher-re támaszkodik és abból indul ki, hogy az emberi tevékenységeket két csoportra, a ható és kifejező cselekmények csoportjára osztva a kultuszt a kifejező cselekmények közé sorozza. El kétféle cselekvényt egymástól az különbözteti meg, hogy amíg a ható cselekvényeknek értéket az az önmagán tuli cél ad, amelyet meg akar valósítani, addig a kifejező cselekvénynek nincsen önmagán kívüli útja, tehát öncélú, benne valamely belső szellemi tartalom öltözik lényegének megfelelő érzéki formába. Az istentisztelet *célnélkülisége* a második hajtóerő, mely a reformtörekvéseket motiválja. A célnélküliségen alapszik a kultusz és a művészet hasonlósága és közössége.

Első pillanatra úgy látszik, mintha más szavakkal, de ugyanarról lenne szó, mint amikor azokról a törekvésekről szólottunk, melyek minél több szemléletnek és symbolumnak bevitele által az istentiszteletekben az érzékfölöttit érzékelhetővé akarják tenni, mert ezek is azonosítják a kultuszt a művészettel. És tagadhatatlan, hogy így is áll a dolog. Indokoltá teszi a különválasztást az, hogy míg az előbb arról volt szó, hogy a kultuszról való eme felfogás milyen változásokat akar eszközölni a kultikus formában, most arra fogunk figyelni: van-e és milyen hatása van e felfogásnak az istentisztelet tartalmi részére.

Kevésbé érdekel minket reformátusokat, azért csak mint kuriozumot említjük meg, hogy az istentisztelet célnélküliségének vallói miként közelednek — nem öntudatlanul, hanem bevallottan — a katolikus kultuszban olyan nagyjelentőségű szent- és Mária-tisztelethez.

Minket sokkal közelebről érint, hogy a felfogás képviselői a mi istentiszteletünk középpontjában álló igehirdetéssel szemben, milyen magatartást tanúsítanak. Az istentisztelet ünnepe — mondják, — ennél fogva az az istentisztelet, amelyik valamit akar az ünneplésen kívül, nem méltó az istentisztelet névre. Az igehirdetés, amely tanítani, nevelni, vagy misszionálni akar, tönkreteszi a kultuszt. És mivel a prédikáció természetéhez hozzátartozik, hogy mindig akar valamit a hallgatóktól, energikusan követelik hátrább szorítását. Nem szeretik a prédikációt azért sem, mert az elme-munkát kíván, ami fáraszt és így zavarja az ünnep nyugalmát. Az istentiszteletben az érzelmi elem ugyan az uralkodó. Az istentisztelet nem egy felhívás „te tartozol, teheted, nem prédikáció, nem elmélkedés, nem akaratelhatározás, hanem csöndes elmerülés, teljes odaadás, szent hallgatás és felbuzogtatása az Isteni forrásoknak.” Misztikus félhomály, melyben elmosódnak az éles körvonalak, uralkodjék a templomban és lakozzék a lélekben. Semmi ne zavarja az ünnep hangulatát. Az istentisztelet nem akar felizgatni, . . . az idegeket korbácsolni, szenvedélyeket ébreszteni, hanem . . . harmóniára törekszik.” „Szépséggel és örömmel teljes legyen az istentisztelet.”

E felfogás az imádságra is kihat. Ha az istentiszteletnek nincs célkitűzése, ha tiszta ünnep, akkor tetőfokát az imádatban éri el. Ezért a kérésnek nincs helye benne, csak a hálaadásnak, mert ebben jut kifejezésre az istentisztelet lényege. Ezért követelik, hogy az imádságos rész éppen olyan hosszú legyen, mint az igehirdetés. Ha az istentisztelet az urvacsorával összekötve igen hosszú lesz, megrövidítése semmi esetre sem történhetik az imádságos rész rovására. A hálás imáadás az istentisztelet igazi lényege. Az igehirdetésnek, az énekeknek, sőt a hitvallásnak is ez legyen az uralkodó jellemvonása.

E felfogás abból az optimisztikus föltevésből indul ki, hogy istentiszteletben valódi keresztyénekkal van dolgunk. Az igehirdetésnek a gyülekezetben nem leereszkedni, hanem fölül-emelkedni kell.

Flemming ezzel szemben megállapítja, hogy a célkitűzés az istentisztelethez lényeg szerint, szükségképpen hozzátartozik, amit igazol az, hogy a fent elmondott felfogás vallói sem tudnak tőle szabadulni. Most, amikor a kultuszt az élet előmozdítójának, fokozójának, építőnek mondják, végeredményben céltűznek eléje. Ennek oka szerinte az, hogy optimisztikus felfogásuk nem egyéb, mint illúzió. A megkeresztelteknek a tényleges keresztyénekkal való azonosítása lehetetlen. Az ünneplés momentumra csak ott lehet uralkodó, ahol embereknek van miért ünnepelni. Az emberek nem azért jönnek a templomba, hogy megváltottságuknak örvendezzenek és kívánság nélkül imádják a Istent. Az ünnepek telt temploma ne tévesszen meg. Legtöbbször nem más ez, mint egy szokás, „udvariassági látoga-

tást tesz az ember Istennél." Aki ismeri a gyülekezeteket a maguk mezitelen valóságában, az inkább a pesszimizmusra, sem mint az optimizmusra hajlandó.

Mivel a gyülekezet nem a „beati possidentes“-ek társasága, Fleming szerint a kultusz célja a kultuszérettségre való nevelés. Az ünnepméletnek nagy hibája a quietismus, holott az igazi lutheri kultuszreformot erős activismus jellemzi, mely legelső sorban a tanító jellegben nyilvánul. Ez nem jelenti azt, hogy a templom iskolává legyen. A tanítás csak előkészíti a talajt, amelyből az ünnepi, megszentelő hangulat kisarjadhat. Pál apostol igehirdetése bizonyítja, hogy előbb jön a tanítás, azután az imádat, előbb a munka, azután az ünneplés. Ezek egymást feltételezik és kiegészítik. Az istentiszteletre olyan emberek jönnek, akik telve vannak kérdésekkel és kétségekkel, akik segítséget kérnek az ellenséges szellemi irányzatokkal vívott harcukban. Ha ezt nem kapják meg a templomban, a kielégítetlenség érzésével távoznak. Nyerjenek bizonyosságot az emberek affelől, hogy a keresztyénség minden más hatalmat meggyőző hatalom. Természetesen nem teológiát, hanem valást kell nyújtani.

Az istentisztelet tehát nem célnélküli. A résztvevők tanítása, nevelése és építése a célja, amelynek elérésére a felindító és ébresztő eszközök energikus igénybevételével kell törekednie. „Az istentiszteleten erők legyenek jelen, amelyek képesek arra, hogy a közönyösség vastag izoláló rétegét, mellyel a lelkek fel vannak vérezve, áttörjék!” „Az istentisztelet mindig inkább munka, mint ünnep, inkább nevelés, mint imádat, inkább erkölcsiség, mint liturgia, inkább ható, mint kifejező cselekvény, inkább célra irányuló, mint célnélküli tevékenység, inkább akarat, mint érzelem.” A valódi lutheri kultuszreform jelszava Fleming szerint: „El Schleiermachtetől! Vissza Lutherhez!”

A modern reformtörekvések harmadik jellemzője, hogy az istentiszteletben a szubjektív mozzanat rovására az objektív hangsúlyozza és állítja előtérbe. „Több liturgia és kevesebb prédikáció! Több csend és kevesebb szó! Több kötött forma és kevesebb szabadság!” — ezekben konkretizálható ez a törekvés.

Mivel a szubjektív elem a legerőteljesebben az igehirdetésben jut szóhoz, amely magán hordozza az igehirdető személyiségének pecsétjét, a prédikáció ellen foglalnak legelső sorban állást. Meg kell védelmezni a gyülekezetet, hogy ki legyen szolgáltatta a prédikátor személyiségének és képességeinek. A védelmet abban látják, hogy az istentiszteletben nagyobb teret kell adni az objektív elemnek. A prédikáció brutális voluntarizmusa bántja a modern ember érzékeny lelkét.

Azt a kifogást is emelik, hogy a prédikáció szavakból áll, a szavak pedig nem elegendők minden finom differenciált

hangulatnak és a modern lélek sokféle tartalmának kifejezésére. Szegényes és otromba. A hallgatás finomabb és gazdagabb. A csend ékesenszólóbb, mint a beszéd.

Ennélfogva az igehirdetés az istentisztelet középpontjából kiveendő. Nem a tetőpontja az istentiszteletnek, hanem csak egy része a többi hasonló részek között. A prédikációt azért meg kell rövidíteni, ne tartson tovább 7 percnél.

Amily mértékben lenézik a szubjektív mozzanatot, olyan mértékben becsülik nagyra az objektívét. Isten igéjét objektív formájában a Bibliában találják meg, ahol az emberi agy még nem formálta át. Az írás-olvasásának minél nagyobb teret akarnak biztosítani. A liturgiális részt a homiletika rovására megnövelik és mivel az oltár az a hely, ahonnan az objektív elem nyújtatik, az oltárt a szószéknél többre becsülik. Az istentisztelet liturgiává lesz. A liturgiához hozzátartozik a korrektség és a rend, amit az agenda biztosít.

Az istentiszteletnek ez a liturgizálása természetesen odavezet, hogy az istentisztelet tetőpontját, az igazi istentiszteletet, az úrvacsora kiszolgáltatásában lássák.

Ez a szakramentumra vágyó, objektívizáló irány szinte új szakramentumot teremt, ez az u. n. „sacramentum silentii.” A csend szakramentumában, a kultikus hallgatásban, az Isten Lelke közvetlenül, a szó közvetítése nélkül közlekedik a lélekkel. Erre szolgálnak a csöndes imák bevezetésére tett kísérletek.

Hogy az objektív elem hangsúlyozására bizonyos mértékig szükség van, azt Flemming is elismeri. Kétségkívül fentforog az a veszély, hogy az istentisztelet egyes személyiség, a prédikátor bélyegét hordozza magán, amely veszély annál fenyegetőbb, minél szegényedeb az a személyiség. Az is bizonyos, hogy az igehirdetés túlmagas követelményt állít az igehirdetővel szembe, amikor prófétaságot kíván tőle. És mivel oly ritka az igazi prófétai személyiség az igehirdetők között, azért hallunk annyi panaszt a mi istentiszteletünk üressége, hidegsége és szegénysége miatt. A szubjektív egyoldalúságának szükséges kiegészítését az objektív adja, amelyben az egyháznak kollektív személyisége szólal meg. Ezért sok tekintetben szükség van a kötelező ágendára.

De a prédikációnak háttérbe szorítását túlzásnak tartja Fl. Elismeri, hogy a szó a kimondhatatlan kifejezésére elégtelen, és a csendes ima bevezetése ellen sincs kifogása. De hangsúlyozza, hogy a szó az isteni egyetlen közvetítője. Ahol ez hiányzik, ott nincs istentisztelet.

Az objektív igének szubjektív, emberi közvetítésére szükség van, mert így lesz érthető a kevésbbé érett keresztyének előtt is. „Nem az objektív üdvtörténet, hanem annak szubjektív hirdetése a hitébresztő hatalom.” „A liturgikus, objektív olyan magaslaton mozog, hogy először a szubjektívnek útát

kell készítenie, amely hozzá felvezet. Az objektív időtelen. Nem tekint azokra a hangulatokra és szükségekre, melyekkel a modern ember küzd, „Az objektív dolgok nagy, súlyos tömbök, amelyeket az átlag keresztyének számára előbb el kell aprózni, hogy valamit kezdhessenek velük. Ez a felaprózás a prédikációban történik.” Ha a prédikáció oly gyakran hatástalan, nem mindig benne van a hiba. Annyi azonban bizonyos, ha nem tud hatni, az objektív elem még kevésbé, mert nem alkalmazkodik a hallgatóhoz. A prédikációnak meg kell tartania a maga személyes vonását, mert ezáltal lép be az örök evangélium az időbe, jut összeköttetésbe a jelen kérdéseivel és feladataival. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a prédikátor szegényes személyisége nyomuljon az előtérbe. A lutheri keresztyénségnek sajátossága a szubjektív elem érvényesítésében áll. „Az objektív területén, a liturgián és a szakramentumén, mások jobbat adhatnak, úgy, hogy mi a versenyben a rövidebbet húzzuk. A szubjektív területen azonban álljuk a harcot.” És ha Luthernek az volt a féktelen szubjektívizmussal szemben a jelszava, hogy „a szubjektív objektív tartalom nélkül üres”, nekünk hangsúlyoznunk kell, hogy az „objektív szubjektív közvetítés nélkül hatástalan.”

Ennélfogva a liturgiában több mozgékonyra van szükség, ami azáltal biztosítható, hogy a jelenlegi keretek között az egyes darabok gazdagabb változata, az egyházi évhez és az egyes alkalmakhoz simuló változata legyen feltalálható és felhasználható. Különben könnyen előáll a fárasztó egyhangúság. A liturgia abszolút kötöttsége azért sem jó, mert nem jut hely mellette az időnek és speciálisan helyinek kifejezésére.

A szubjektív mozzanat biztosítja a liturgia életteljességét és személyes voltát, ami nélkül igazi imádság és bűnvallomás el nem képzelhető. A legszebb kötött imádságok is merevek, általánosak és hallottak. Szükségünk van a megszentelt szubjektivitásra.

A szubjektív és objektív egyensúlya uralkodjék a mi istentiszteletünkben — ez a Flemming idevonatkozó fejtegetéseinek a summája.

G. L.

(Folytatjuk.)

A keresztyén élet és kulturális élet.

7. Miután megvizsgáltuk a keresztyén életnek a logikai igazsághoz való viszonyát, vegyük most vizsgálat alá az erkölcsi jósághoz, mint a kulturális élet második dimenziójához való viszonyát.

Erkölcsei jóság alatt — fentebbi megállapításainkban — *a szellem önmaga megvalósításának egyetemes aktusát értettük.* Az erkölcsi jóság tehát épenúgy a szellem tulajdona, mint a logikai igazság. Míg a logikai igazságban a szellem *megragadja* önmagát, szembesül önmagával, addig az erkölcsi jóságban *megvalósul*, de mind a két vonatkozásban *ugyanaz a szellem nyilvánul.* De felvetheti most előttünk valaki azt a kérdést, hogy miután fentebb az igazságot — a kijelentés világánál — úgy ismertük meg, mint megdöbbentően új életet, mi különbség van akkor a logikai igazság, mint a szellem önmegragadása és az erkölcsi jóság, mint a szellem megvalósulása között? Ennek a kérdésnek a felvetését alindokolját az új megfontolás, hogy ha az igazság az étellel bizonyos azonosságba jut, akkor bizonytalanná látszik válni az igazság és a jóság közötti határ. Tehát van-e s hol van a kettő közötti határ?

Hogy a felvetett kérdésekre felelhessünk, szükségünk van újabb kérdést vetni fel, hogy végigkérdezhessük problémánkat. Kérdezzük: mi különbség van a szellem „**önmegragadása**” és a szellem „**megvalósulása**” között? Erre a kérdésre nem felelhetünk anélkül, hogy reá ne mutassunk mindkét aktus közös vonására. Nyilvánvaló pedig itt először is az, hogy a mikor a szellem a logikai igazságban **megragadja** magát és amikor az erkölcsi jóságban **megvalósítja** magát, mind a két esetben akciót végez, bizonyos tettben nyilvánítja ki magát. Az igazság tehát nem az értelem viasz-lapjába mekhanikusan benyomódott tétel, mely ott sok más hasonló tétellel együtt várja halottaiból való feltámasztatását, hanem a szellem önmaga, meggazdagodott tartalmában való, megragadása. A szellem mint valami nagyszerűen felépített csatornarendszer a Logos-szal való kapcsolata folytán a nálánál sokkal nagyobb élet árvát átveszi, az öntudat elé viszi, az öntudat pedig reádöbben erre az új életre s önfunkcióival megragadva szembesíti s abban a valóság életét találja fel, még pedig a saját egyéni életével való azonosságában. Ez az akció, mint **tett** az egyéni szellem síkján belül marad. Addig ameddig! Azonban a szellem a saját

tettével, mint igazsággal való meggyarapodásának terhe-
ségét nem bírja sokáig hordozni. És pedig minél inkább **tett** ez az
igazság, annál kevésbé. Ha az ember egyedül lenne a globu-
son, élete egyik legelviselhetlenebb terhe lenne az **igazság**.
Az ember belső kényszerűségtől hajtva felel vissza az igazság
tettére, azáltal, hogy önmaga belső síkjából prolongálja a socie-
tas külső síkjába s mint erkölcsi jóság megvalósul. **Valójában**
az igazság és a jóság azonosak abban, hogy mind a két
szellemiség a Logos döbbenetes új életének a megjelenése,
de míg az igazság a belső síkban a szellem önmegragadá-
sában él. addig a jóság a külső síkban megvalósulva él.
Az igazság és jóság ugyanazon Logos-isten két aspektusa,
belülről és kívülről, amint megragadja magát és amint meg-
valósítja magát.

A kulturális élet, mint ethos, az erkölcsi jónak, ennek a
megvalósult szellemnek a természetileg adott világba való be-
építésében áll. Az erkölcsi jónak át kell hatnia a természetileg
adott életet, hogy azt megnemesítse.

Most az a kérdés merül fel előttünk, hogy milyen viszony
van a keresztyén élet és a kulturális élet, mint erkölcsi élet
között? Hogy töri át a Kijelentés az erkölcsiben jelentkező
humánitást s hogyan emeli a maga magasabb világába, hogy
a két magatartás eggyé legyen?

Ma már kétségtelenül túl vagyunk annak a bizonyításán,
hogy a keresztyén élet lényegében, sui generis más, mint az
erkölcsi élet, de viszont szükségképen magában rejti mindazo-
kat a feltételeket, amelyek erkölcsileg jónak minősíthető életre
vezetnek.

Az erkölcsi élet problémája az erkölcsi törvény problé-
májában és ezzel összefüggően a szabadság problémájában
gyökerezik. Arról van ugyanis szó, hogy a szellem megvaló-
sítása, vagyis a természetileg adott szellem megnemesítése
maga a természeti kényszertől ment, tehát a szabadságban élő
erkölcsi törvény megvalósulása. De honnan ered a szabadság
erkölcsi törvénye? *Kant* az autonom emberi szellemben kereste
s az ő nyomában a filozófiai gondolkozás általában lehetsé-
gesnek tartja az erkölcsi törvény problémájának megoldását a
humánitás határain belül. **Azonban meg kell állapítanunk,**
hogy az erkölcsi törvény teljesen nélkülözi az abszolút
érvényűségét, ha annak létét a humánitás határain belül
keressük és a humánitáshoz kötjük. Ujabban *Brunner* terelte
reá ismét a filozófia figyelmét arra a tényre, hogy a *Kant* filo-
zófiájában a „das radikale Böse“ milyen jelentős szerepet ját-
szik s a *Kant* nyomába lépő filozófiai gondolkozás mennyire
jelentéktelenné tette ezt a centrális gondolatot. *Kant* a Kijelen-
tés világánál meglátta az emberi természet radikális romlott-
ságát, másfelől azonban a szellem autonomiájában kereste az
erkölcsi törvényadás forrását, ez azonban olyan ellenmondásba

keverte őt és a nyomába lépő filozófiai gondolkozást, hogy egyenesen kényszerítő volt az emberi természethez tartozó radikális rossz gondolatának a mellőzése, hogy a szellem autonómiaja, mint az erkölcsi törvényadás forrása megmenthető legyen. „Da tiefste Ich ist also im Widerspruch mit dem Gesetz. Die eine Theorie führt zur Auflösung des Bösen, die andere zur Auflösung der Autonomie“.¹

Vagy az erkölcsi autonomia lehetőségét, vagy a rossz reális létét kell megtagadnunk, azonban a kettő egymás mellett meg nem állhat.

Ezt a súlyos problémát a filozófia újabban úgy próbálta megoldani, hogy az erkölcsi autonómiát, mint feladatot állította szembe a természetileg adott (tehát még a radikális rossz befolyása alatt álló) emberi természettel. A kettő közötti viszonyt pedig úgy állapította meg, hogy **a kettő között a fejlődés verhidat**. A Kijelentés világánál azonban világosan látjuk, hogy az érzéki ember semmiféle úton és módon a saját adottságai segítségével sohasem lesz szellemi emberré. Vagy a *Kálvin* nyelvén úgy fejezhetjük ki ezt a tényállást: *Kegyelem nélkül a szabadságra sohasem jutunk el, a Kegyelem segítségével azonban mienk a szabadság, mert ... ahol az Urnak lelke, ott a szabadság*“.

Íme! tehát az erkölcsi törvény problémájának a végig-gondolása szükségképen vezet el arra az igazságra, hogy amiképen a logikai igazság, mint a Logos életnyilatkozata jelentkezik, tehát minden úgynevezett tudományos ismeret tulajdonképpen csak utalás a Logos-ban nyilatkozó logikai igazságra, épen úgy az erkölcsi törvény szükségképen magán túl utal az Isten akaratára, mint minden erkölcsi törvény egyetlen forrására, amely egyedül létesíti a szabadságot is azáltal, hogy belevon a maga sodrába, mint létünk és lényegünk egyetlen örök forrásába. **A Kijelentés tehát áttöri a humánitás határait úgy a tudományos kulturális, mint az erkölcsi kulturális élet irányába azáltal, hogy a tudományos ismeretet bevonja a Logos életközösségébe, az erkölcsi törvényt pedig kiegészíti, teljessé és abszolúttá teszi az Isten akaratának örök és abszolút törvényében, mint a törvények-törvényében.** Így válik a tudományos és az erkölcsi kultúra a keresztyén étellel eggyé és így válik lehetségessé a kettős, párhuzamos életfolytatás helyett az egységes élet, amely *itt* nem pusztán kulturális élet, *ott* pedig nem egy elkülönült „kegyes“ élet, hanem **csak keresztyén élet mindenestől fogva.**

T. S.

¹E. Brunner: Religionsphilosophie ev. Theologie. („Handbuch d. Philos.“) München 1926. 33. lapon.

Hit és Szolgálat mozgalma.

(Folytatás.)

Mert ez volt az oka annak, hogy a másik oldalon is hasonlóan nagy bajok történtek. Ez volt az oka, hogy ezek a behozott mozgalmak mindig magukon viselnek egy bizonyos egyházellenes, vagy egyháznélküli karaktert, mert nem tudnak bízni az egyházban, innen van, hogy elszűkültek, individualizálódtak és érzelmileg és hitbelileg elszakadtak az egyháztól, mert az az egyház, mely letéteményese volt a református hit igazságainak, elzárkozott tőlük. Amilyen természetes bennük a felébredt bizalmatlanság az egyházzal szemben, mely egyház az evangélium ügyét külsőségekkel akarta felcserélni, kizárólagos jogot formálván ahoz, amit másnak nem akart adni, olyan természetes az egyház bizalmatlansága velük szemben, akik az ellenkező hibába estek és valósággal kizárták az egyházat azon eszközök közül, melyekkel Isten az övéi között dolgozhat. Szűkítették, hogy az egyház iszeker a sárba ragadt, nem segítettek kihuzni azt, hanem csak a fejüket csóválgatták és azok sorát szaporították, akik jajgattak a veszelelem felett, de segíteni nem voltak hajlandók.

Evvel kapcsolatban áll most a másik kérdés, melyet úgy lehetne fogalmazni, hogy vajjon az egyház igényelhet-e magának kizárólagos jogot az Isten országa terjesztésében. A nem egyházi mozgalmakkal szemben mindig egyik legfontosabb ütőkártya az az érv volt, hogy azok az egyház munkájába beleavatkoznak és olyan munkát végeznek, amely az egyház munkája. Ennek végzésére pedig maga az egyház jogosult. Így kerül szembe ezen a ponton is a hivatalos egyház, a maga merev adminisztrációs felfogásával egy olyan iránnyal, mely elevenségénél és mozgékonyságánál fogva s mert az egyes lélek szükségei iránt nagyobb érzéke van, az egyházat háttérbe szorítja. Gondoljuk el, mennyi pompás terv, egyesületek, szövetségek, szervezetek és munkák tervei merültek fel és lettek elrendelve, évtizedek folyamán az egyházunkban. E nehézkes tervekből semmi valóra nem vált egy pár kísérleten kívül, mert a mi magyar természetünkkel egyezik az, hogy ha valakinek van egy jó terve, vagy gondolata, azt rögtön általánosítjuk ugyan, de el is kezdünk azonnal gondolkozni, hogy mi milyen tervet tudnánk csinálni, hogy azt helyettesítsük, mert, hogy a más tervét elfogadjuk, arra tulságosan önállóak vagyunk. Ez a

fegyelmhiány, mellyel mi terveket termelő agyunkat nem tudtuk soha korlátok közé szorítani, tett bennünket mindig kapkodókká. Ha most ennek a megállapításnak a világánál megnézzük, hogyan áll az egyház munkáinak az ügye, azt fogjuk tapasztalni, hogy mikor mi állandóan hangoztattuk, hogy az egyház joga az Isten országáért dolgozni, tulajdonképen nem dolgoztunk azért. Pedig nézetem szerint ez a tétel, hogy az egyház kizárólagos joggal bír az evangélium terjesztésében, nem áll, még kevésbbé abban a formájában, hogy az u. n. hivatalos egyház birna kizárólagos joggal erre. Az evang. ref. felfogás szerint az igazi egyháznak három kritériuma van és az igazi egyház ott van, ahol ez a három kritérium fennáll. A mi gyülekezeteink és a mi egyházunk, felszínes igehirdetésével, szemfényvesztéssel fenyegető könnyelműségével a szakramentumok kiszolgáltatásában és fegyelmezetlen szabadosságával, nem voltak-e abban a veszedelemben, hogy az igazi egyház jellegét eljátszák? Isten az Ő Lelke által munkálkodik és ez a Lélek nincs kötve palásthoz vagy katedrához vagy papi oklevélhez. Az fú ahová akar. Minden olyan igény tehát, mely kizárólagos jogot formál a hivatalos egyháznak s ki akarja kötni, hogy más ne dolgozhasson az Úr szőlőjében, csak ő és mást béresnek és rablónak tart, saját magát pedig jó pásztornak, evangélium ellenes. Kell azonban, hogy szó legyen egy dologról és ez az, hogy az egyházat alkalmassá kell tenni arra, hogy alázatosan tudja és akarja szolgálni Isten ügyét, mert az egyház azért van, azért felelős, az ad neki jogot az életre. Minél alkalmasabbá tesszük az egyházat erre a hivatásra, annál jobban elimináltunk minden nehézséget, ami az egyház és az egyházért működő, de nem hivatalos szervezetek között fennáll, mihelyt az egyetlen alapra helyezkedtünk, arra, hogy mindenki Isten országát akarja szolgálni. Ha azok között, akik Isten országát szolgálják nincs meg a testvéri egység, ha ott ellentétek vannak, melyek kiküszöbölhetetlenek, akkor bizonyos, hogy valamelyik részről az a veszedelem áll fenn, hogy nem őszintén szolgálja ezt a célt, hanem egyik oldalon vagy az egyéni hiúság vágya viszi, vagy másik oldalon, földi és társadalmi célokat akar elérni.

Nem is kereshető más uton az egység és együttműködés a különböző munkák és szervezetek között az egyházban nézetünk szerint, mint a lélek egységében. Lehet, hogy ez nekünk embereknek nagyon is sokféleségnek látszik, de Isten Lelkének egysége más, mint az embereké, tágabb, hatalmasabb, változatosabb. Az az egység és együttműködés, melyet a Hit és Szolgálat mozgalma alapelvei akarnak létrehozni, magán visel bizonyos keresettséget és mesterkeltséget, amit abból lehet látni, hogy az Egyezségi Alapokmány is és Sebestyén Jenőnek a Hit és Szolgálat c. folyóiratban Új áldások forrásainál c. cikkében is hangoztatva van s ebből gyaníthatólag az egész egyesülés egyik alapelvét képezi, hogy egy theologiai irány kizárólagos

vezetése, sőt uralma alá akar helyezni minden munkát. Pedig theol. irányokkal nem lehet egységet teremteni, azt csak azzal a Lélekkel lehet, mely nagyobb és tágabb minden theol. iránynál, mert az élő Isten Lelke. A Hit és Szolgálat mozgalma sikere ott dől el, más akar-e lenni, mint egy theol. irány szűk világának ráerőszakolása Isten gazdag világára, tud-e teremteni olyan egységet, mely összetudja fogni mindazokat, akik lélekben egyek, bármely theol. irányhoz tartozzanak is. Ha erre törekszik, akkor eredményes lesz a munkája, de ha az emberi gondolkodás egy skémáját akarja az emberekre kötelezővé tenni, el fogja seperni az élet.

Ezzel kapcsolatban vannak még olyan nehézségei a mozgalomnak, melyeket ki kell nőnie. Egyik az a tény, amit mindkét okmányból és lapjaiból is tapasztalni lehet, hogy abban nagyon élesen ki van emelve az, amit a mozgalom akar, hogy ébredést akar és munkát akar és egységet akar és mindent akar. Ugy tetszik nekünk; hogy a sok emberi akarás helyett szükséges lesz arra fordítani a figyelmet, hogy Isten mit akar és annak igyekezni szolgálni. Félünk, hogy ennek a sok tervnek a hangoztatása nagyon előtérbe állította az emberi célokat és momentumokat a mozgalom munkájában, mint ahogy, ha a lapot nézzük, nem szabadulhatunk attól a gondolattól, hogy a munkában sok a nagyvonalúság, a felajzott sikerekre való törekvés, hogy ne mondjuk reklámszerűség. Mikor a hivatalos egyházat hangsúlyozza és hangoztatja, félő, hogy ne feledjük el, hogy a hivatalos egyház is addig egyház, míg él, míg alázatosan aláveti magát Isten lelkeket kereső akaratának s hogy az egyház fogalmát nem szabad megszükiteni azzal, hogy megkülönböztetünk egy hivatalos egyházat és kizárjuk azokat, akik a maguk csöndességében dolgoznak.

A mozgalom módszerében mindenesetre vannak olyan nehézségek, melyek később bajokra vezethetnek. Az Egyezségi Alapokmányban ilyen az a különös megkülönböztetés, — mely nem csak elvileg mutat fel nehézségeket, de gyakorlati kivételben is súlyos következményekkel járhat, — hogy kétféle evangélizációt különböztet meg, egyiket, mely az egyháztól elidegenedett tagok visszavezetése, a másik meg a hitetlen elemek Krisztushoz való visszavezetése. Nyilvánvaló, hogy az utóbbi az első, mert abban az arányban lehet valakit az egyházhoz visszavezetni, amilyenben Krisztushoz visszavezettetik. A lelkeket csak akkor lehet az egyházhoz vezetni, ha Krisztust előbb megtalálják, mert különben egyházhoz való tartozásuk nem az igazi kapcsolaton nyugszik. S mikor ugyanez az okmány kijelenti, hogy az utóbbira nagyobb szükség van, mint az elsőre, abba a nagy tévedésbe esik, hogy felteszi: lehet valaki komoly egyháztag, mielőtt Krisztussal személyesen viszonyba került volna. Ez a tévedés az egész munkán végig mehet és nagy bajok forrásává válhat.

A másik módszerei nehézség már ennek a tévedésnek egyik jele, a tömegmunkára, nagyarányúságra való törekvés, nagy konferenciák, országos gyűlések stb. Ezeknek is meg van kétségtelenül a jogosultsága, de megvannak nagy veszedelmei is. Az a lelkész, aki a folyóirat utolsó számában felsorolt és fentebb említett nagygyűléseket végiglátogatta, lehet, nagyon sokat emelkedett lélekben, de bizonyos, hogy azon idő alatt a gyülekezetét elhanyagolta. Pedig a munka sikere nem ezekben a nagy összejövetelekben dől el, hanem azon a csendes munkán, amit az illető otthon végez. Hogy ez így van, épen saját tapasztalataink igazolják. Három évvel ezelőtt a presbiteri konferenciának olyan sorozatát csináltuk végig Erdélyben, mely a maga nemében, azonnali hatásait tekintve imponáló volt. Azt hittük, hogy ennek a nagy ébredésnek és ébresztésnek valami rendkívüli áldásai lesznek. És nem lettek, legalább is olyan mértékben, mint vártuk. Miért? Mert az egyszeri hatást, amivel tudatára ébredtek az emberek bizonyos dolgoknak, nem követte a gyülekezetekben egy állandó, elmélyítő, egyénekhez szóló, komoly munka és a kapott hatások elhalványodtak anélkül, hogy Isten országának abból haszna lett volna. Mert az Isten országa és az egyház megújulásának kérdése, ezt sohasem szabad feledni, mindig az egyéni lelkekben és egyéni gyülekezetekben dől el.

Imádkozunk érte, hogy a magyarországi testvéreink munkája, melyet a Hit és Szolgálat Mozgalmában megkezdettek, kikerülje mindazon veszélyeket, melyek minden emberi munkát s így ezt is fenyegetik és lehessen alkalmas eszköz Isten kezében az Ő Anyaszentegyháza megelevenítésére. A siker Isten kezében van s Ő felhasznál mindenkit, aki alázatosan magát neki felajánlja s hisszük, hogy magyarországi testvéreink munkája sem lesz hiábavaló. I. L.

Zsidó missziói konferenciák.

Budapest—Varsó 1927. ápr. 7—25.

Az a két konferencia, mely e városokban lezajlott, méltán tarthat számot minden lelkész és ker. nevelő érdeklődésre. A konferenciának nem annyira külső keretei voltak impozánsak, mint nevezetes az a jelentőség, mellyel a keresztyén világra és az Isten Országának ebben való haladására bír. A budapesti konferencián 20 ország kiküldöttei vettek részt, akik mind ebben a munkában dolgoznak, a varsóin négy világrészről gyűltek össze az ügy legkiválóbb harcosai. Az egész konferencia lelke Mott János volt, akinek a gondolata volt az önkéntes diák misszió megszervezése már évtizedekkel ezelőtt, mely szervezet a protestáns missziók ügyét óriási léptekkel segítette előre.

A budapesti konferencia célja volt a kérdés általános tár-

gyalása és a lehetőségek fölvétele, míg a varsói magának a munkának a főbb kérdései felől határozott. Az elébbinél utalások történtek rá, hogy az újabb időkben a zsidók között az érdeklődés az evangélium iránt megnövekedett, a zsidóság faji és vallási megosztása könnyebbé teszi a munkát és szükségesebbé a ker. világ számára ebbeli feladata felismerését.

A varsói konferencia elhatározta, hogy az összes ker. egyházak és mozgalmak figyelmét felhívja ennek a kérdésnek fontosságára s hogy a most kínálkozó alkalmak kihasználásával ne késlelkedjék. Különösen felhívja a figyelmet a munkára ott, ahol vidéken egyházközségek területén laknak zsidó lakosok. Utalt arra, hogy a zsidók legfőbb érve és akadályja a keresztyénség ellen az a tény, hogy a keresztyének élete megcáfolja hitüket, s rámutat, hogy a zsidóság közül azok, akik hitükben meginogva tájékozatlanul állanak, kész prédái minden hitetlen és erkölcstelen iránynak. Elítélte a zsidók denacionalizálása útján a kérdést megoldani akaró lörekvéseket.

Ha most ezeket a kérdéseket és az egész zsidómisszió kérdését a mi egyházunk és annak feladatai szempontjából nézzük meg, nem lehet eltitkolnunk, hogy itt a mi egyházunknak nagy mulasztásai vannak. Az a tény, hogy a judaista szellem erőt tudott venni felettünk és befolyásolni tudta közéletünket, csakis annak tulajdonítható, hogy a ker. egyház itt ezen a földön nem teljesítette hivatását. A felszínes nemzeti és u. n. ker. szellemről átitatott zsidók, akik hitüket eddigi vallásukba elvesztették, kész prédái lettek mindazon felforgató törekvéseknek, melyek ellen panaszkodtunk, amiért a vétek súlya bennünket terhel, akik követeltük tőlük a külső alkalmazkodást, de sem szeretet, sem hitet nekik adni nem tudtunk.

És a kérdés megoldása ma sem az, amit az anitsemita mozgalom hangoztat, melynek eddigi látható munkamódszere sem nem praktikus, sem nem keresztyén. Sem kiirtással, sem jogmegvonással, sem kényszerrel nem lehet megoldani azt a kérdést, melyet zsidókérdésnek neveznek nálunk, s melynek illetén megoldásai csak szomorú előjelek a többi faji és vallási kisebbséggel való elbánásra. Nem is lehet ezt a kérdést megoldani, csak egy olyan keresztyénségnek, mely akkor, mikor a maga felelősségét ebben az irányban teljesen látja, egyúttal számol azzal is, hogy a zsidóság problémája nem annak politikai, gazdasági, vagy kulturális érvényesülésének meggátolásával, hanem a keresztyénség hitének és életének igazságai megismertetésével oldható meg.

Amíg ezt a kérdést itt nem próbálják megközelíteni és megoldani, addig minden megoldási kísérlet vagy eredménytelen marad, vagy olyan súlyos eredményeket produkál, melyek a keresztyénség szellemével össze nem egyeztethetők.

I. L.

A vezető könyve. *Ifjusági mozgalmak, bibliakörök és ifj. ker. egyesületek vezetői számára.* Összeállította Dr. Imre Lajos 1927. Az erdélyi ref. egyházkerület iratterjesztésének kiadása Kolozsvár. (Ára 90 lei. Kapható a ker. iratterjesztésében).

Annak a nagy, keresztyén nevelő hivatásnak és munkának egyik legértékesebb munkaeszköze *A vezető könyve*, melynek kötelező voltát az erdélyi keresztyén felekezetek közül talán a leghamarább s a legvilágosabban az erd. ref. egyház látta meg. Szemmel látható mármár az a missziói kedv az erdélyi református egyházban, mely kiárad úgy a hivatalos egyház munkájából, konferenciáiból, sok értékes kiadványából, törekvéseiből, mint az egyház egyes hivatalosainak s nem hivatalosainak kezdeményezéseiből, törekvéseiből, munkájából. De minél erősebbé válik a munkakedv, lelkesedés, ébredés, annál inkább van arra szükség, hogy a belőle folyó munka öntudatos céltudatos, határozott irányú legyen. Minden munkának szükséges feltétele ez, de talán egyiknek sem akkora, mint épen a szellemi, lelki munkának, melynél a határozatlanság, bizonytalanság, tervszerűtlenség, annyira megbosszúlhatja magát, hogy a pillanatnyi eredményeket, fellángolást hosszú ideig tartó kiábrándulás és szárazság váltja fel. S az is bizonyos, hogy a tervszerűség, céltudatosság, határozott biztosság kérdése seholsem olyan kényes, mint épen az ifjusági munka terén, melynél a vezető iránt való szükséges bizalmat az ifjuság részéről a vezetőnek a benne megérezett jóakarát, szolgálatkészség mellett az a szellemi fölényesség vív ki, melyet neki a céltudatosság, határozottság és a munka menetében való biztosság ad meg. A munka sikerének, eredményének egyik feltétlen garanciája a jó vezető. *A vezető könyv*-nek pedig épen az a célja, hogy vezérkönyvévé váljon mindazoknak, akikre 12—17 éves fiuk vezetése van bízva. A könyv első fejezete ezért

a vezető typusát rajzolja, kinek karakterét az határozza meg, hogy vállalja a reábizottak vezetését egy igazi életfolytatásban, közös cél felé halad velük, közös úton segíti őket. Az ifjuság vezetésére egy erő képesíti őket: „az iránti való hűséges baráti szeretelt és egy hatalom, mely fölken erre, az élő Isten megbízása, amivel ránk bizza azokat, akik drágák neki.”

A munka első része mostmár a munka talaját ismerteti meg velünk, tehát a fiuk megismerésének kérdésével s annak feltételeivel foglalkozik. A 12—17 éves fiuk két csoportját kü-

lömbözletli meg fejlődésük fokozata szerint: a 12—14 és a 15—17 éveseket. Bemutatja testi, szellemi, vallási fejlődésüket megrajzolja azokat a külső viszonyokat, kereteket, — otthon, család, iskola vagy munkakör, egyház, szabad idő — melyekben élnek, megrajzolja a falusi középiskolás, munkás fiu típusát; magyarázó szövegét gondolatkeltező és tisztázó kérdésekkel egészíti ki. A munka második része

a *programm* ismertetése. „Maga a programm elve... a keresztyén nevelés alapján áll. Abból a gondolatból indul ki, hogy a keresztyén jellem az élet minden viszonylatában egy dologból azaz attól függ, milyen viszonyban állok én az én életem eszményével és céljával. A keresztyén: ez azt jellem jelenti, hogy nemcsak akkor vagyok keresztyén, mikor vallásos életem kérdéseiről van szó, hanem az vagyok szórakozásaimban, munkámban, másokkal való viszonyomban, tehát mindenütt. Az én keresztyénségem meghatározza magán és társas életem minden viszonyát és mozdulatát.“ A munka tehát a fiuk vallásos, lelki életének szolgálatában áll. Négy ága egy bibliai részhez kapcsolódik, L kács ev. 2 rész 52 verséhez, mely a Jézus ifjúkori fejlődéséről reánk maradt egyetlen megemlékezés. „Jézus pedig gyarapodik bölcseségben (értelmi fejlődés) és testének állapotjában (testi nevelés), Isten (előtti kedvességben: a lelki élet fejlődése) és az emberek előtt való kedvességben (a szolgálat).“ „A Jézus fejlődése és növekedése tehát, melyben a nevelés mind a négy elve megvan, a példa arra, hogyan kell a fiuk növekedését a lelki élet alapján, mind a négy ponton keresztül vinni.“ Az értelmi, testi, lelki és szolgálatra való nevelés tehát egy gyökérből ágazik szét s ennek kell szolgálatában állania: a keresztyén vallásosságból. A nevelés négy ágát pontosan részletesen ismertetve, az alapelveket megadva szerző mindenütt gyakorlati útbaigazításokat is ad s egész pontosan felépíti a gyakorlati munka menetét akkor, amikor a nevelés mind négy ágában pontosan megállapítja a fiuk feladatait. S ezzel egyuttal át is megy

magára a *munkára*. Ebben a részben, könyvének harmadik részében tehát, a munkáról szól s az első lépésnél kezdi fejtegetéseit: Hogyan kezdek a munkához. Szól a csoport megalakításáról, az első összejövetelről, fiuk szemmeltartásáról személyi tanulmányi táblázatról, fiuk gondolkozása megismerésének módjairól, a vezetőnek és csoportnak egymáshoz való viszonyáról, a csoport megszervezéséről, csoportösszejövetelről, bibliaóráról, megbeszélésről és előadásról, játékról, próbákról, a munka kapcsolatairól: konferenciákon, egyházban, iskolában, családban, a programm terjesztéséről s végül a vezető képzéséről s önképzéséről. Végül pedig

az utószóban még egyszer hangsúlyozza, hogy bár az egész programm átdolgozása és a mi ifjúságunkhoz való alkalmazása annak, amit a az Ifjusági Keresztyén Egyesületek már

több helyen bevezettek és használunk, a program nem egyesületi jellegű.

Mi mostmár a könyv megjelenésének jelentősége s legfőbb érdeme? Jelentősége magyar protestáns szakirodalmunkban, hogy a keresztyén nevelői munka legkényesebb, legnehezebb terén *teljes hiányt pótló vezérkönyv* minden 12—17 éves fiukkal foglalkozó nevelő számára s hozzátehetjük higgadt meggondolás után, hogy ily nemben — legalább is az általam ismert német nyelvű munkák mellett. elsőrangú értéke a pedagógiai irodalomnak.

Legfőbb érdeme, hogy a vezető teljes *gyakorlati* munkáját *egyetlen elvből* vezeti le: a vallásos nevelés elvéből s így következetesen *egységessé* teszi az egész munkát. Innen érhető, hogy bár a munkára vonatkozóan az egész gyakorlati útbaigazítást megadja, nem nevelési recepteket ad benne, hanem egy menetet, mellyel meghatározza azt. A könyv tehát, bár teljesen gyakorlati értékű, csodálatos precizitással s finomsággal, biztossággal egyesíti a theóriát s praxist. Szerzőjére vall, kinek nagy theoretikus rendszeres tudása s a gyakorlati nevelés terén való mérhetetlen hatású áldásos munkássága közismert. A könyv sorai mögül hivatott nevelői személyiségének kiáradó ereje egyenesen *készítet* a munkával szemben való felelősségünk megérezésére s a vele való leszámolásra. Könyv, melynek komolysága nem enged a kérdések mellett tovább közömbösen menni. Könyv, melynek szerzőjétől távol áll minden könnyelmű optimizmus, hirtelen sikerekkel való kecsegtetés, romantikus lelkesedés s képtelenné teszi bennünk is a szalmaláng lelkesevést, a jóakarátú, de a kérdés komolyságával le nem számoló s ezért nem rendszeres, komoly, tervszerű, céltudatos, folyamatos munkát. Annak a nagy vallási ébredésnek, mely most az erdélyi ref. egyházat jellemzi, s annak a sok lelkes jóakaratnak, nagyobb jutalmat s értékesebb útmutatót, munkában való fegyelmező eszközt a ref. egyházkerület iratterjesztése nem is adhatott volna. A könyv elolvasása, hosszas tanulmányozása elől egyetlen lelkiismeretes lelkipásztornak, tanítónak, nevelőnek sem szabad kitérnie, hiszen benne egy döntő jelentőségű kérdésben Erdélynek legilletékesebb személyisége adja egy hosszas, komoly tudományos és gyakorlati munka alapján a maga irányítását.

Legyen szabad végül a könyv komolyságát két idézettel megvilágítanom: „... az egész program nem játék, hanem egy halálosan komoly munka a mi ifjúságunk jövője és az Isten országa szempontjából...” A munkára vonatkozóan így ír: „Sokszor bizony évekig kell reménykedni és küzdeni a vezetőnek, míg kap egy lelket, aki hajlandó hozzá csatlakozni.”

Járosi Andor.

Ujfalvy Sándor: Az erdélyi régebbi és közelebbi vadászatok. Minerva Könyvtár 8. sz. Minerva kiadása.

A Minerva Könyvtár néven megindított és Tavasz Sándor és Rass Károly szerkesztésében megjelenő füzetek sajnos még mindig nem jutottak elég közel ahhoz a közönséghez, melyre bizony számíthatnának, dacára, hogy bennünk jól kiválogatott és értékes művek jelennek meg. Közülük különösen is kellene érdekelnie lelkésztársainkat pl. a Hermányi Dienes József emlékiratainak Kelemen Lajos által kiadott füzete, mely a kor megismerése szempontjából is nagyon érdekes. A Dézsi Lajos Erdélyi arcképei és Kristóf György Három jellemzés-e szintén tárgyánál fogva is számot tarthatna az érdeklődésre. A jelen füzet melyhez Gyalui Farkas írt ügyes élvezetesen megírt előszót, pompásan írja le azokat a vadászatok, melyek még a fejedelmi kortól kezdve egészen az ötvenes évekig Erdélyben lezajlottak. Ebben a közvellenül megírt, legnagyobb részét személyes tapasztalatokat tartalmazó könyvecskében valósággal megelevenednek előttünk az események és élénk képet adnak a forradalom utáni Erdélyről, valamint Erdély nagy fiairól. a Bánffyokról Weselényiről stb. Most, mikor olyan nehéz könyvekhez hozzájutni, a Minerva Könyvtár füzetei olcsó áron (18–20 lei egy füzet) hasznos és értékes olvasnivalót nyújtanak a család számára is.

Melegen ajánljuk lelkész- és tanítótestvéreink figyelmébe, hogy úgy saját maguknak, mint összejöveteleken való felolvasásra szerezzék meg.

SZERKESZTŐI ÉS KIADÓHIVATALI ÜZENETEK.

Folyó évi május hó 1-éig a *következő előfizetések* folytak be kiadóhivatalunkhoz. Vásárhelyi Boldizsár Kolozsvárt 250, Benkő Agnes Kolozsvárt 200, Fülöp Gyula Románbrettye 250, Meskó Dezső Ida 181, Fosztó György Jedd 250, Kádár Miklós Avasujváros 250, Kónya Kálmán Nagyborosnyó 250, Unit. theol. akad. könyvtára 450, Unit. egyh. képv. tanácsa 400, Tövissy József Oláhujfalu 125, Dibácy József Nagylak 200, Muzsy István Zsobok 125, Fodor Béla Szilágyballa 100, Ref. lelkészi hivatal Kóbor 200, Máté Gyula Kozárvár 250, Ref. Egyház Betfalva 250, Simon Imre Petrozsény 90, Simon Imre 250, Martinyi Jánosné Zernest 250, Fábry Viktor Eperjes 540, Ref. Kun. Kollegium Szászváros 200, Zsigmond Károly Bikfalva 100, Boldizsár György Mochovce 389, Székely Mikó koll. Sepsiszentgyörgy 600, Koncz Ferenc Nagylak 380, Kovács Lajos unit. lelkész Brassó 200, Simon Mihály Rimaszombat 400, P. Cinke István Rimaszombat 240, Nánay Attila Hercegszöllös 46, Imre Lajos K. Mártonfalva 250, Mihályfalvy István Magyarléta 200, Farkas Jenő Udvarfalva 600, Juhász Albert Nagyenyed 200, Kiss Géza Nagyszalonta 100, dr. Papp Endre Hosszufalu 300, Ref. Theologia Budapest 300 és Szabó Lajos Csobád 300 lei.

Áhitat percei.

Útmutató a Biblia naponkénti olvasásához.

1927 június hó.

1. *Veletek marad mindörökké.* János ev. 14 : 16. Jézus egész élete az Isteni szeretet megmutatása volt. Szeretéből élte le azt külsőségében szegényes, sőt nyomoruságos életet, melynél szegényebb élete a földön senkinek nincsen. Szeretéből szenvedte a mai ember által elképzelhetetlen nagy szenvedést a Keresztfán. Szeretet volt eltávozásának utolsó tette is, földön megígérte, hogy az Atya által elküldeti az örökké velünk maradó Szentlelket. — Mekkora Kegyelem! Mekkora Szeretet! *Imádság:* Lábaldhoz borulok megváltó Jézusom s kérlek, hogy éreztesd meg velem is a Te nagy szeretetednek áldásait s tégy részessévé a Te belsőleg oly gazdag s oly áldott életednek.

2. *Megfeddi a világot.* János 16 : 8. Isten lelke megmutatja az én kishitűségemet, búnos voltomat, hogy tisztán lássam eltékozolt életemet. Abban áll a lélek ítélete, hogy tisztán megmutatja: én ilyen vagyok; te ilyen vagy!... Szomorú ez az ítélet, mert teljes világossággal megmutatja lelkem mllyenségét, de vigasztaló is, mert nem elítélni akar, hanem megmenteni. *Imádság:* Jövel Uram, fedj, vádolj, ítélj meg, hogy lássam a magam szomorú életét s vágyakozzam a Te életed után a Te lelked segítségével.

3. *Minden igazságra elvezet.* János 16 : 13. Amlhelyt áthatja életemet az Isten lelke s megvilágosítja az én lelkemet, akkor nem a magam gyarló akaratát követem. *Imádság:* A lélek világosságánál meglátom az életnek azt a nagy igazságát, hogy Isten a maga véghetetlen szeretetét éppen velem szemben, az emberrel szemben gyakorolja legfőbb mértékben. *Imádság:* Ajándékozz meg jó Atyám a Te lelkeddel, hogy annak világosságánál mind jobban lássam hozzáam való kegyelmedet s legyen életem legfőbb célja az, hogy megköszönjem véghetetlen szerelmed.

4. *Ujjonnan születni.* János 3 : 3. A lélek hatása az, hogy engem mássá tesz. Átalakítja egész valómat. Új ember leszek. Jobb, áldottabb életű ember. Me glátom s megérzem, hogy mekkora méltóság Isten gyermekének lenni s mekkora elkötelezetés Isten számára. *Imádság:* Istenem, Atyám, könyörülj rajtam s mlután megmutatod a Te lelved által az én igazl arcomat, formálj olyanná, amilyennek Te akarsz látni s amilyen magam is úgy szeretnék lenni. Tégy Uram, a Te országodnak polgárává.

5. *Szentlélekkel megtelteni.* Ap. Csel. 2 : 4. Mikor meg van bennem az őszinte vágy és sóvárgás Isten lelke után, meg is adja az Isten. Ha teljes komolysággal akarok más lenni, érezni fogom, hogy tudok is más lenni. Tudok más nyelven beszélni. Eddig a kishitűség, gyűlölködés nyelvén szólottam, de ezután tudok a bátor hitnek s szeretetnek nyelvén szólani. Eddig a magam bölcsességét szólottam; ezután tudom az Isten akaratát szólani. *Imádság:* Atyám, Istenem, vágyakozom szereteted lelke után. Jövel részeltess annak ajándékban. Magamtól gyenge vagyok megtalálni a felém nyújtott áldást. Fogjad kezem s vezess kegyelmesen.

6. *Lélektől születni.* János 3 : 5. Testünk a földi atyánk testéhez hasonlít. Lelkünk a mennyel Atyához kell hasonlítson. Lelkünknek a Szent Lélek megtisztító keresztségén kell átmenjen, hogy megérezhessük Istennel való közösségünket s Isten országának tagjai lehessünk. *Imádság:* Segíts Uram kegyelmeddel, hogy Szentlelked elvégezzé rajtam a megtisztító s újjászülö munkáját. Ragadj ki tusakodó, nyugtalan életemből s tégy országodnak örökösévé.

7. *Hogyan vehetem a lélek ajándékait.* Ap. Csel. 2: 38. Az újjászütésnek, illetve a Lélek vételének útja az eddigi életünk megbánása, megsiratása. Amidőn a Lélek értelmünket megvilágosítja s a magunk vétkes voltát megmutatja: legelső lépés a megtérés s csak ezen döntő lépés után érezhetjük a Lélek ajándékait. *Imádság:* Vezess, Uram, őszinte bűnbánatra, hogy életem hlábavalóságát belassam s necsak e vágyakozással maradjak a Te lelked után, hnnem szüntelen zörgessek könyörgésemmel, hogy hajtsd végre rajtam a Lélek kereszttségét s megtisztítását.

8. *Szentlélekkel teljes férfiú.* Ap. Csel. 6: 5 Aklben a Lélek van s az által vezetetik, az olyan ember kíválik mások közül életével. Alakalmasabb lesz Isten országa építésére. Istvánt és társait a lélek ereje segítette, hogy a nagy és fárasztó munkát elvégezhessek. — Mennyi munka vár reám s én nem teszem azokat!! A Lélek ereje hiányzik belőlem. *Imádság:* Istenem, jó Atyám, tégy engem a Te aláztatos gyermekeddé, hogy boldogan szolgáljak Neked s legyen lelkem legfőbb öröme, a Te akarotodnak cselekvése.

9. *Lélektől vezetve.* Róm. 8: 14. Ha Isten lelke vezet, akkor életem minden mozzanatában érzem, hogy Isten gyermeke vagyok. Az Ő atyai kezét látom életem örömlben s szomorúságaiban is. Isten minden intézkedését gyermekl hálás szívvel fogadom s alázzattal kérdezem: Mit akarsz ezzel jó Atyám? *Imádság:* Kegyelmes Atyám! A Te tékozló fiad visszavágyik a szülői otthonba. Jöjj segítségül, hogy hazataláljak s Banned az én lelkem megnyugodjék. Éreztesd atyal hajlékod békességét.

10. *Lélek esedezése.* Róm. 8: 26. Oly gyenge vagyok, hogy még kérnél sem tudom, amire életemnek igazán szüksége van. A lélek, Isten lelke, mutatja meg, hogy melyek életemnek drága kincsei s a lélek segít, hogy kérnél is tudjon a mindenjónak adójától. Még az is Isten ajándéka, hogy imádsággal kérhetem a lélek javait. *Imádság:* Uram Isten! Segíts meg, hogy tudjak választást tenni a jó és rossz között. Adj erőt, hogy a felismert jót tudjam követni.

11. *Ami meg nem bocsáttatik.* Máté 12: 31. A lélek bennünk egy szikra a mindenható Istenből. A lélek adja embervoltunkat s emberi voltunk milyenségét. Amilyen lelked, olyan ember vagy! A lélek felsőbbisége s örökkévalósága elleni bűn együttal bűn Isten ellen is, ki lelkünket adta. *Imádság:* Órizz meg Atyám, hogy a Te lelked ellen vétkezzem; sőt segíts, hogy tarisam életem egyedül értékek lelkem tisztántartását s megőrzését a világ bűnétől. Segíts, hogy tisztán adhassam vissza Neked, midőn visszahlvsz e földről.

12. *És ez a három egy.* I. János 5: 7. Tékozoljuk életünket muló nyomorult testünkért s lelkünkért meg egy imádságot mondanl is elfelejtjük s s akkor pedlg ebben az életben minden jót a teremő Istennek köszönhetünk, akl szent flában megváltott s lelke által vezérel. Mikor a romlandó testet levetkőzzük, akkor is a Szentháromság egy igaz Isten fog mell:ttünk állanl lrgalmával. *Imádság:* Szent és igaz Isten! Banned van reménységem e földön, mert csak Te vagy jó hozzám. A Banned való reménységgel távozom Innen, hogy lrgalommal fogsz megítélni az örökkévalóságban. Könyörülj rajtam.

13. *A vétekre csábító arany.* Ezékiel 7: 19. Isten minden adománya áldás, ha azt Isten dicsőségére használjuk, mint földi eszközöket. A pénz, vagyon, mind Isten drága adománya. Akinek van s akinek sok van, az olyan ember tehet s annál több jót vihet véghez. Ha vagyonom magaménak mondom s magamnak akarok csak szolgálni vele, átokká lesz kezemben. Hány embert tett koldussá a gazdagsága! *Imádság:* Adj nekem értelmet, Uram, hogy adományaidat sáfárkodásra adott talantumoknak tekintsem s úgy éljek azokkal, ahogy Te akarod.

14. *Hallgass én népem.* Zsoltár 50: 7. Isten beszél hozzám életem minden idejében s életem minden eseményében. Mennyi jószágrol szól a természet berendezése s testem megalkotása is! Még arra is gondolt Isten, hogy szemembe ne mehessen be a por. Kenyerem mily csudálatos úton adja! Csak én nem értem mindig atyal szavát. *Imádság:* Jóságos Istenem! nyisd meg lelki fütelmet, hogy halljam meg atyai szavad, melyet intézel hozzám legtöbb-ször szeld hangon, néha a próbák nehéz óráiban.

15. *Enyém vagy.* Ezsaiás 43: 1. Isten ledrágább szava az, mellyel magáénak mond engem, a büszke semmlt. — Ha az övé vagyok, nincs mitől

féljek, mert gondja van reám. Csak egy rémíthet: az a szomorú állapot, a mlkor nem érzem, hogy Istené vagyok; amikor a Sátán karjában vergődöm. *Imádság*: Szólj Uram, mert gyermeked alázatos szívvvel hallgatja szavad s oly jól esik összetört szívemnek, hogy így is magadéknak tartasz engem, hogy így is a Tied vagyok. Hallasd szavad, Uram, oly árva vagyok sokszor!

16. *Lélekben és igazságban*. Ján. 4:21. Isten lelkemben hallatja a maga nagy igazságait s nekem is lelkemben kell Imádjám. Hlába ajkam minden beszéde, ha lelkem nem kapcsolódik össze Istennel, nem ér semmit. A lélekbeni imádság eredménye az, hogy tetteinket is Isten Igazsága hatja át. *Imádság*: Szentlélek Isten, könyörgök Hozzád, hogy áldj meg engem buzgó, Imádkozó lélekkel. Hassa át életem az Imádság megtisztító s megerősítő lelke, hogy életem táplálékot találjon az Imádságban.

17. *Még ha testvéred volna is*. V. Mózes 13:6. A Sátán a maga ügyességével s kiszámíthatatlan furfangjával sokszor a hozzánk legközelebb állókat választja ki, hogy megejtse minket. Ilyenkor alig-alig vesszük észre, hogy kísértéssel van dolgunk. Az Istennel való állandó közösség ilyenkor is biztosan megmutatja, hogy idegen Istenhez akar csábítani a bűn s Isten lelke erőt is ad, hogy odakiálhassam: Távozz tőlem Sátán. *Imádság*: Őrizz meg Atyám, hogy enyémben csatlakozzam, vagy bennük botránkozásom legyen. Tarts magad mellett enyémmel együtt s őrizz meg bálványimádástól.

18. *Szentek legyetek*. III. Mózes 11:44. Életem célja az, hogy hasonlóvá legyem az én Istenemhez. Ez könnyű nekem, mert Isten az Ő Szent Fláiban lelte azt az életet, melyet követnem kell. Jézusban Isten lényegét latom, s Jézusban megtalálom Isten legfőbb, lényegét a szentséget, mely felé haladnom kell. Mily felséges életcél s én mily haszontalan dolgokért tékozlom életemet. *Imádság*: Tégy Uram részesévé a Te szentséges életednek s bocsáss meg, hogy most oly távol vagyok Tőled, nekem fáj ez az élet s vágyom Hozzád.

19. *Én vagyok az Úr, a te Istened*. V. Mózes 5:6-7. Megbotránkunk a bálványimádók elmaradt, léleknélküli vallásán, holott a mi életünknek nagy része is bálványimádás. Mennyivel többre becsüljük vagyonunkat, testi szépségünket, mint lelki kincseinket! Mennyivel több gondot fordítunk testünkre, mint lelkünkre, pedig mily tisztán szól Isten parancsa! Egész életünk modern bálványimádás. *Imádság*: Adj világosságot Istenem, hogy Neked szolgáljak. Te légy életem legdrágább kincse, minthogy Te vagy életem napja s Nálad nélkül semmi jót nem cselekedhetem.

20. *Akkor könyörül rajtunk*. Ezsaiás 55:7. Istentől végtelen kegyelem, hogy vétkes életünkért nem büntet s nem veti szemünkre, ha elhagyjuk aukat s Isten törvénye szerint élünk. Az ember még feledni is alig tud, megbocsátani pedig nagyon nehezen. Mekkora szeretet van Istenben, hogy elfedezi bűnös életünket, ha eltetjük mi is! *Imádság*: Légy áldott kegyelmes Isten, hogy nem nézed elkövetett bűnelm sokaságát, hanem bűnbánó könynyeimért s Szent Flad érdeméért megbocsátod bűnelmet. Gyenge vagyok a bűnbánatra is, segíts Uram, hogy utáljam meg eddigli életemet.

21. *Kezdet és vég*. Jéj. 22:13. Mily muló semmi a világ minden teremtettt állatja, növénye s a világban az ember is. Mily közel van a kezdet és vég! Isten létében ismeretlen a kezdet és vég. Ő öröktől fogva van s lesz. Emberi elme fel nem érheti csak nagy csodálattal s imádatlall előtte leborul s hálát ad, hogy kezdet és vég nélküli hatalmas Isten a mi gondviselőnk. *Imádság*: Hálával tartozom Neked Uram, hogy reám véges gyermekedre gondod van s ép' reám van a legnagyobb gondod. Bár fel nem érlek, Általad és benned élek.

22. *Visszaszáll fejedre*. Abdliás 1:15. Tetteink s bűnös életünk eredményét érezzük. Az Istentől elordult világ felett már meg van az ítélet. Nem érezzük-e mindenben, hogy nem Isten törvénye szerint élünk?! Békétlenség, erkölcstelenség, feldult család élet, megingott közbiztonság nem mutatja-e eléggé az ítéletet?! *Imádság*: Jövel Uram, ítélj meg minket, hogy tisztán lássuk bűnös életünk következményét. Jövel Irgalommal s vonj magadhoz.

23. *Noha én nyomorult és szegény vagyok*. Zsolttár 40:18. Minden vagyonom, tudományom mellett is, tehetetlen semmi vagyok. Semmi sincs,

mit magam érdemének mondhatnék. Mindent az Isten ad, erőt a munkára, mellyel dolgozhatom s áldást munkám után. Mekkora hatalával tartozom s mennyi hálátlansággal fizetek?! *Imádság:* Indíts hálára jó Atyám azon számtalan javakért, mellyel mindennap megáldasz engem. A mai napon is mennyi jót adtál, mennyi rossztól megőriztél. Áldassék szent neved.

24. *Mennyei kincsek gyűjts.* Máté 6:19. Kincs alatt a legtöbb ember pénzt, vagyont ért s ezért áldozza életét Szükség van a földi vagyona, hisz éppen azért adja Isten az áldást. A földiek eszközök a mennyiek megszerzésére. A földi kincs értékét az adja meg, hogy mennyire alkalmas a lelki kincs megszerzésére. *Imádság:* Őrizz meg Istenem a földi kincsek szerelmétől: adj erőt, hogy a földi kincsekkel is lelkem hasznára éljek s a földiekkel is az égteket keressem.

25. *Eltávoztassatok a telhetetlenséget.* Lukács 12:15. A földi vagyonnak az a természete, hogy, sohasem elég. Minél több van s abban találjuk örömlünk, annál többet kívánunk. A földi vagyon rabbá teszi az embert s még álmalt is megzavarja. A földiek szeretete annyira elferdül az ember gondolkozását, hogy lelkéről nem is akar hallani. *Imádság:* Őrizz meg Atyám a telhetetlenségtől. Ha keveset adsz a földiekből, add, hogy elégedjem meg vele. Ha többre méltatsz, segíts, hogy azzal is a Te dicsőségedre éljek.

26. *Ne csinálj magadnak faragott képet.* V. Mózes 5:8-10. Minden Isten teremtménye égen, földön, föld alatt. Mindenben Isten dicsősége tükröződik. Aki azonban az Isten teremtményét imádja s azokért él, legyen az akármi: nap, csillagok, vagyon stb. az Isten egyetemes hatalmát sérti meg s ennek büntetése biztosan meglátják. *Imádság:* Te vagy Uram, az egyedül igaz Isten, akinek hatalma van mindenen. Segíts, hogy dicsőségedet mindenben meglássam s egyedül Neked szolgáljak egész életemben.

27. *A te Istened tudja.* V. Mózes 2:7. Az Úr tudja minden lépésemet. Nagy figyelemre méltó s nagy megnyugtató! Ő áldja meg munkánkat és pedig mindig érdemünkön felül. Sokszor nehéz úton vezet, de örökön felül soha nem próbál. (Megadja napi kenyerünket, melyet az embert gonoszság kéri sokszor a kezükből. Isten jó!) *Imádság:* Köszönöm áldott gondviselésedet, mellyel örökké feletem Istenem. Köszönöm testi áldásaidat s kérek, hogy elégt meg lelki áldásaidal is.

28. *Ti vagytok az én tanuim.* Ézsaiás 43:10. A világ a maga csodálatos rendjével, ezer meg ezer állattal, növényfajával hatalmasan tesz tanubizonyoságot Isten dicsősége mellett. Legfőbb mértékben az ember élete s annak gondviselése a legfelségesebb tanubizonyosság Isten mellett. Az az én szent hivatásom, hogy lelki életemmel hirdetője legyek Isten hatalmas dolgainak. Mily felséges hivatás! Vajjon mennyire feletem meg e kötelességnek? *Imádság:* Segíts meg Istenem, hogy egész életem, minden szavam és tettem legyen hirdetője a Te felséges jóvoltodnak. Add, hogy legyen legfőbb gondom tanubizonyoságot tenni a Te örök kegyelmed mellett.

29. *Háborúságon át.* Ap. Csel. 14:22. Aki Isten mellett hűségesen tart, sok háborúságon megy át. A bűn, a hitelenség minden eszközt megragad, hogy eltérítsen Istentől. A háborúságtól azonban nem kell megijedni, sőt dicsőségnek tartani. Egy-egy szolga mekkora hősiességre képes, az ő uráért! Ha érzem, hogy Isten szolgálója vagyok, dicsőségnek tartom, ha Érette háborúságot szenvedek. *Imádság:* Adj erőt Atyám, hogy bármily nehéz akadályon át bizonyoságot tehessek melletted és másokat is Hozzád jutni segítsek.

30. *De ti kicsodák vagytok?* Ap. Csel. 19:13:16. Jézus nevével csufoságot üznek sokan, de ez a csufolkodás nagyon keservesen érezteti hatását a világban. A sok gonoszság elárasztotta a világot s mődön az egyetlen orvosra, Jézusra mutatnak rá, gúnyos mo ollyal néznek Sakéra fiatal, de közben tart a rombolás. Te kicsoda vagy? Azok közé tartozol-e, akiknek szent meggyőződése, hogy nincs más megtartónk, mint az Úr Jézus Krisztus? Vizsgáid meg magad! *Imádság:* Én Uram és én Istenem! Tehetetlen semmi vagyok Előtted s csak a rosszat tudom tenni. Érzem lelkemben életem átkát. Jöjj, gyógyíts meg a Te áldott Szent Fiaddal s tégy hűséges gyermekeddé.

B. J.

VASÁRNAPI ISKOLA

„AZ ÚT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

I. ÉVF. 5. SZÁM. ~ EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI. ~ 1927. MÁJUS.

Irok néktek gyermekek . . .

I. Ján. 2; 12.

Ezen vers szerint a levél írója mikor a gyermekeknek ír, arra hivatkozik, hogy a „ti bűneitek megbocsáttattak az Ő nevéért“. Ezekben a versekben minden korosztálynak megvan a maga üzenete és pedig egy olyan ténnyel bevezetve, mely arra a korosztályra legjellemzőbb. A gyermekekre vonatkozó üzenet azon épül fel, hogy azok bűnei megbocsáttattak az Ő nevéért. Ez egy tény, melyről az író tud és amelyre hivatkozik. A gyermekekhez azért lehet szólni, azért tartalmaz nekik is valamit az evangélium, mert bűnbocsánatban részesültek. Az életük többé nincs Isten nélkül és nem kétséges, hogy hová tartoznak, mert a Krisztus váltsága, mely értük is lett, megpecsételte őket Isten tulajdonáivá. Különben, ha ez nem így volna, nem is lehetne hozzájuk szólni és el volnának veszve az evangélium és annak hirdetése számára.

A tény maga, hogy a gyermekek közötti munka a bűnbocsánat alapján áll, szükségszerű feltétele minden munkának. Ez azt jelenti, hogy a gyermekekkel csak abból kiindulva lehet foglalkozni, ha úgy nézzük őket, mint akik Istenéi. Minden más szempontu foglalkozás a gyermekekkel, hamis terekre vinne bennünket és elfelejtetné velünk azt aényt, hogy mikor mi a gyermekeknek az evangéliumot hirdetjük a vasárnapi iskolában, ez nem valami magunktól vállalt és saját magunkért végzett munka, hanem annak a ténynek a végrehajtása, hogy a gyermekek életében vi ágossá legyen az a tény, hogy Krisztus értük meghalt, hogy ők többé nem a bűn gyermekei, hanem Isten megváltottai a Krisztus által. A vasárnapi iskolai munkának azt kell mindig szemelőtt tartania és ezért dolgoznia, hogy a gyermekek lelkébe megváltásuk valóságát és felismerését bevigye.

De lehetetlen is volna dolgozni a gyermekek között, tekintve attól, hogy ez a munka eredménytelen lenne, ha nem úgy néznénk őket, mint akikben a Krisztus váltsága kell, hogy valósággá váljék. Ezen feltétel nélkül azt kellene feltennünk róluk, hogy még mindig a bűn hatalmában vannak és nincs hatalom, mely őket abból kiszabadítsa. A munkánk értük és

velük teljesen haszontalan és hiábavaló volna, mert egész életet eltölthetnénk közöttük, anélkül, hogy valamit tudnánk elérni velük. Ha azonban tudjuk és munkánk alapját az képezi, hogy akik gondozásunk alatt vannak, azok megváltott lelkek, kiknek bűneit Krisztus vette magára, akkor nekünk csak azt kell végeznünk, amit Ő rendel, mert az alapot a lelkekben Ő vetette meg és a munkát is Ő fogja befejezni.

Ez az ige tehát arra tanít bennünket, hogy a gyermekeket úgy kell tekintenünk, mint akiket Krisztus a bűnbocsánat keresztségével magának eljegyzelt és akik egyenesen az Ő kezében vannak, reánk csak az a munka vár, hogy őket a Krisztus megismerésére elvezessük. Így kétségeink és kudarcaink nem fognak elkedvetleníteni, de sikereink sem fognak elragadni, mert azok nem a mieink és érettük nem mi hordozzuk a terhet, hanem az, aki gyermekeinket tartja isteni kezében.

Jelentőiv a-i vas. iskoláról.

192... év..... hó.

I. 1. Ki tartja fenn a v. iskolát?¹..... 2. Hány csoport?..... Hány laikus vezető működik?.....
 4. Vettek-e részt a tanfolyamon?..... hányan?..... 5. Tartanak-e a vezetők napenként csendes órát?..... előkészítő órákat?..... bibliaórákat?..... 6. Van-e a v. iskolának könyvtára?.....

II. 1. Mennyi az egyházköztségben a ref. tankötelesek száma?..... 2. Mennyi volt a létszám legutóbb a v. iskolában?..... 3. Mit tettek az esetleges létszámcsökkenés ellen?..... 4. Hány gyermek mulasztott?²..... összesen hány órát?²..... hány nem mulasztott két óránál, többet?²..... 5. Mit tettek a mulasztások ellen?.....

III. 1. Minő tanmenet szerint haladnak?..... 2. Be van-e vezetve a kézügyességi munka?..... a játék?..... ismeretterjesztő tanítás?..... 3. Milyen a gyermekek magaviselete?..... előmenetele?.....

IV. 1. Hány gyermeket látogatott meg a vezető az elmúlt félévben?..... 2. Mit tapasztalt a szülők részéről a v. iskolával szemben?..... a gyermekek részéről?.....
 3. Osztanak-e jutalmakat?..... kitüntetésekét?.....

V. 1. Mennyi volt a v. iskola bevétele a mult félévben?

¹ Fenntartja az egyházközség vagy valamely egyesület.

² A naplóból állapítandó meg.

adakozásból a gyermekek részéről? másoktól?
egyházi támogatás összege? Összes bevétel?
2. Mennyi volt a kiadása? mely címeken?
..... Hány vas. isk. ünnepély

tartatott?
VI. 1. Egész évben tartatik-e v. iskola? vagy
csak télen? nyáron? 2. Hol tartják az órá-
kat? iskolában? templomban? 3. Hány óra
tartatott a mult félévben? Hány óra maradt el?
milyen okokból?

VII. 1. Hány Bibliát Énekeskönyvet
traktátust képet adtak el a mult félévben?
Értéke: lei. 2. Ingyen kiosztatott Biblia
Énekeskönyv traktátus kép Értéke:
lei. 3. Hány példányban jár „Az Én Kicsinyeim“ c.
lap? 4. A v. isk. központi alapra beküldött:
leit. 5. Kapja e rendszeren a „Vasárnapi Iskola“ c. lapot

VIII. 1. Ki a felelős vezetője a v. iskolának?³
Kitartja ki az előkészítő órákat?
bibliaórákat? 2. A csoportvezetők név-
sora:

IX. 1. Minő nehézségek vannak?

2. Minő segítségre lenne szükség?

3. Eszrevételek, javaslatok:

Kelt:

Aláírás:

Megjegyzések a jelentőivek kitöltésére: 1. A v. isk. jelentőiv minden évben kétszer küldendő be az egyh. ker. belm. előadóhoz minden v. isk. vezető által és pedig október 1. és április 1. dátummal, mindig a legutóbbi vasárnapi létszámról (II. 2.) 2. A jelentés kérdései pontos feleletekkel töltendők ki, tehát nem szabad a kérdéseket áthuzgálni. 3. A jelentőivet, ahol egy csoport van, annak, ahol több, az egész v. iskola vezetője tölti ki és írja alá. A csoportvezetők névsora nyilvántartás céljából a megfelelő rovatban közlendő. 4. A „Vas. Isk.“ c. lap hivatalból és ingyen jár minden vezetőnek, ezért a vezetők pontos címe is közlendő. Ennek költségeit a központi alapból fedezzük. 5. A szükségek, nehézségek rovatba a vezető írja meg azokat, amikben neki a központ segítségére lehet. Az egész jelentés célja nem ellenőrzés, hanem támogatás lehetőségének nyujtása.

³ Az, aki a v. isk. ügyeit intézi, tehát a lelkész vagy más, az egyh. ker., vagy testület által megbízott egyén.

Hogyan tehetjük elevenné a v. iskolát?

Ez a kérdés sok vezetőnek a kérdése, akik arról panaszkodnak, hogy a gyermekek nem járnak elég szívesen a v. iskolába és nem vágyakoznak oda. Ennek az oka pedig mindig az, hogy a vezető nem tudta elég elevenné tenni a munkát nekik. Erre nézve a következőket kell szem előtt tartanunk:

1. A v. iskolában a szeretetteljes fegyelmezés dacára is távol kell maradnia minden iskolás kényszernek és erőszaknak, oda nem kényszeríteni, hanem hívni és csalogatni kell a gyermekeket s gondoskodni, hogy ott jól érezzék magukat.

2. Az órák előtt vagy után egy félórát rászánunk, hogy a gyermekekkel együtt játszunk, mert a játékkal is lehet nevelni és ha a v. iskola játékkal van összekötve, a gyermekek sokkal szívesebben jönnek. Itt csak arra kell vigyázni, hogy a játékóra el ne vegye az időt a többi munkától.

3. A v. iskolába bevezetjük az ismeretterjesztő tanítást. A vezérfonal szinte minden tanítás után közöl olyan kérdéseket, melyekről a gyermekekkel beszélgethetünk és nekik mesélhetünk. Ezzel a gyermekek érdeklődését lekötjük és ébrentartjuk.

4. Bevezethetjük az iskolába a kézügyességi tanítást és munkát is, amihez ugyan nagyobb előkészület kell, de lapunkban közölni fogunk könnyebben előállítható bibliai tárgyú kézügyességi munkákat is, ha erre érdeklődés mutatkozik.

5. Végül a vezető buzgósága, odaadása és imádsága meg fogja hozni az eredményt. A vezető abból a gondolatból induljon ki, hogy neki nem olyanok előtt kell bizonyosságot tennie az evangéliumról, akik keresik és szívesen hallgatják azt, hanem olyanok előtt, akikben a kedvet neki kell felébreszteni az iránt. Ha igazán akar szolgálni Istennek a gyermekek között, a munkája bármily sok sikertelenség után is, de nem lesz hiábavaló.

A munka.

Vas. isk. statisztika. Bár a jelentések nem érkeztek be mind többszöri sürgetések dacára sem, azt kell feltennünk, hogy a beérkezett helyeken van v. iskola, melyekről a jelentések alapján a következő statisztikát állíthatjuk össze: A jelentések beszélnek 51 vas. iskoláról az erdélyi egyh. kerületben. Ezekben van összesen 118 csoport, mely szám nagyságát a városi v. iskolák csoportszáma nagysága adja ki és igazolja. Ez a 118 csoport működik 127 vezetővel, tehát egy csoportnál nem mindenütt egy vezető van és vas. iskolába jár a jelentésekben foglalt legutóbbi létszám szerint 2750 gyermek, aminél azonban több van, mert a jelentésekben szinte mindenütt csökkent létszámról van szó.

Az új jelentőivek mintája lapunk jelen számában látható.